

GELİYOR GÖKLERDEN EROS

Antikçağ Anadolu Şiir Antolojisi

Derleyen ve çeviren: ALOVA

GELİYOR
GÖKLERDEN EROS

Antikçağ Anadolu Şiir Antolojisi

Can Klasik

Geliyor Göklerden Eros: Antikçağ Anadolu Şiiri Antolojisi

Derleyen ve Çeviren: Erdal Alova

© Erdal Alova

© 2008, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2008

2. basım: Nisan 2023, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Celâl Üster

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Berkay Taş

Fotoğraflar: Akgün Akova

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-5693-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GELİYOR GÖKLERDEN EROS

Antikçağ Anadolu Şiir Antolojisi

ŞİİR

Derleyen ve çeviren

Alova

Fotoğraflar

Akgün Akova

♥can

(ERDAL) ALOVA, 17 Haziran 1952'de Ankara'da doğdu. 1970'lerden başlayarak yazdığı şiirlerini *En Son Çıkan Şarkılar* (1980), *Giz Dökümü* (1989), 1996 Cemal Süreya Şiir Ödülü'ne değer görülen *Bitik Kent* (1995) ve *Tensemeler* (2007) adlı kitaplarda topladı. Toplu şiirleri *Dizeler* ile Nâzım Hikmet ve Dionysos şiir ödülleri ald. Dünya şiirinden hazırladığı antolojilerin yanı sıra Lorca, Iuvenalis, Catullus, Guilevic, Kavafis gibi şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı. Seferis'in *Bir Şairin Günlüğü* adlı yapıtının çevirisiyle Dünya Çeviri Ödülü'nü aldı.

İçindekiler

Sunu	13
2. Basıma Not.....	17
RHODOS'LU ŞAİRLER	19
Apollonios.....	21
ARGO GEZİNEREN KAYALAR ARASINDA.....	24
Timokreon	26
Dionysios	27
Peisandros	28
Aristodikos.....	29
Simias	30
Ksenokritos	31
KOS'LU ŞAİRLER	33
Herodas.....	35
Philetas	40
MİLETOS'LU ŞAİRLER.....	43
Timotheos.....	45
Phokylides.....	47
Diotimos	48

Thallos	49
Nikias.....	50
SAMOS'LU ŞAİRLER	53
Asklepiades	55
Hedylos.....	60
Asios	61
EPHESOS'LU ŞAİRLER	63
Hipponaks.....	65
Kallinos.....	72
KOLOPHON'LU ŞAİRLER	75
Mimnermos.....	77
Nikandros	79
Ksenophanes	80
TEOS'LU ŞAİRLER	83
Pythermos.....	85
Ananios.....	86
Anakreon	87
Sözde-Anakreon.....	90
Erinna	92
SMYRNA'LI ŞAİRLER	95
Homeros	97
Bion	104
Quintus Smyrnaeus.....	108
SARDEİS'Lİ ŞAİRLER	111
Alkman	113
Polyaenus	119
Diodoros	120
Zonas	121

LESBOS'LU ŞAİRLER	125
Sappho	127
Alkaios	133
Mitylene'li Alpheios	139
Mitylene'li Arkhias	140
Mitylene'li Addeos	141
Antissa'lı Terpandros	142
Krinagoras	143
BİTHYNİA'LI ŞAİRLER	147
Bianoros	149
Nikaia'lı Nestor	152
Bithynia'lı Demetrios	153
ÖBÜR ŞAİRLER	155
Karia'lı Tymnes	157
Halikarnassos'lu Herakleitos	158
Leros'lu Demodokos	159
Magnesia'lı Aleksandros	160
Trakyalı Musaios	161
Sinoplu Herakleitos	163
Amisos Rahibi Diogenes	164
Pontos'lu Polemonos	165
Tarsos'lu Diodoros	166
Antiokheia'lı Arkhias	167
Kilikia'lı Aratos	168
ANONİM PARÇALAR	171
Notlar	183
Şairler	189

Sunu

Bir avuç tozdur elinizdeki Antoloji. İki bin yedi yüz yıl boyunca yangınlar, savaşlar, depremler, bağnazlıklar yüzünden yok olmuş nice şiiirden arta kalan bir avuç toz. Şairlerden kalan Parçalar: örselenmiş papirüsler, yırtık ceylan derileri, kırık taşlar. Bu yaralı mirasa baktığımızda, büyük bir şiir deneyimini sezebiliyoruz en azından. Bir yanda, zamana topu topu birkaç dizeyle direnebilmüş Terpandros'lar, Philetas'lar, öbür yanda, Tarih'in anaforunda kaybolmuş şairler; öte yanda, yalnızca adlarını bildiklerimiz.

Rhodos'la başlayıp Akdeniz kıyısında bitiyor bu Antoloji'de antik yolculuğu şiirin. Rhodos'tan Kos-Miletos yoluyla kuzeye, Smyrna'ya çıkarız; orada Lesbos, Thrakia, Bithynia derken, ver elini Pontos. Sonra Akdeniz'e ineriz; Tarsos, Antiokheia'dan geçerek batıya, Mersin yakınlarında Soloi'ye yöneliriz, şiirden bir yay çizerek.

Neler görmedik ki bu yolculukta, şiirin amfibik Argo'suyla çıktığımız: dalavereciler, denizin aldığı balıkçılar, boğulan genç kızlar, muhabbet tellalları, deniz savaşları, balık pazarları, haylaz öğrenciler, büyük avutucular: aşk ve şarap, çocuk ölüleri, kösnüyen kadınlar, tuzlu suyu Ege'nin, düşkün zenginler, mezar taşları ve her dönemeçte karşımıza çıkan Acı.

Yolculuğa şöyle kuşbakışı baktığımızda, değişik yüzyıllardan, değişik uygarlıklardan geçerken, şirlerarası bir bütünlük çarpar gözümüze; ister Sinop'ta yazılmış olsunlar, ister Kos'ta. Değişik gelenekler, yaşam tarzları, siyasal yapılar barındıran değişik toplumlarda dilden dile yayılan dizelerin Anadolu çoğ-

rafyasında benzeş bir duyarlık yaratmasıdır bu bütünlüğü sağlayan. Gelip geçen yolcunun bir an durup okuduğu mezar taşı, sessiz bir ölüm antolojisinin bir sayfası gibidir.

Bu şiirler nasıl oluyor da bu kadar çağdaş görünebiliyor? Bunun bir nedeni, aynı coğrafi dekor içinde tarihsel araçların değişmesine karşın, insanın varoluş biçimlerinin ve zamana karşı duruşunun, neredeyse, hiç değişmemiş olmasıdır. Anadolu'nun *tarihsel* halkının sürdüregeldiği yaşam tarzlarının kimi donma noktaları bu şiirlerde çarpıcı bir biçimde çıkar karşımıza: dövünen kadınlar, sözde-dostluklar, bedbaht genç kızlar, bakirelik kültü, yasa tanımayan sonradan görmeler, oğullarını yitirmiş analar, birbirlerini çekemeyen komşu kentler, kurtuluşu esrimede bulanlar, tiranlar, sallanıp duran devlet gemisi, sürgünler, korkular ve o iki kız kardeş: yoksulluk ve çaresizlik. Yağ kandili ışıklarının tanık olduğu yaşamlara elektrik ışıklarının garip bakışları.

Antikçağ Anadolu şiirinin modernist şiire bu kadar yakın durması, onu çağdaş kılan bir başka etkidir. Didaktik, epik ya da çobanlı olsun, eski Yunan şiiri betimlemeye, bir olayın ya da fenomenin anlatılmasına dayanıyordu daha çok. Oysa, Sardeis'te, kıyı Ege'de ve elbette Attika ve öbür adalarda boy atan lirik şiir örneklerinde 20. yüzyıl modernist Avrupa şiirinin kimi özelliklerine hayranlıkla tanık oluyoruz. Örneğin, Alkman:

*Ormanlarla çiçek açan Phipe Dağı
memesidir simsiyah akan gecenin*

ya da

Çiy: Ay ile havanın oğlu

derken ya da Sappho:

*Karanlık gözlü Uyku
gecenin çocuğu*

ya da Hipponaks:

Kara incir, kız kardeşi asmanın

Temizlemek kenti

ve incir dalı yağmuruna tutulmak

derken, ister Gerçeküstü, ister İmgeci olsun, 20. yüzyıl modernist şiirin imge anlayışına tam olarak uyarlar.

Hem dolaysız biçimde, hem Latin şairleri yoluyla, eski Yunan şiirinin, yüzyıllar boyu, Avrupa şiirini etkilediği bir gerçektir. Bu etkide Antikçağ Anadolu şiirinin payı büyüktür. Özellikle, Sappho ve Anakreon'un etkileri yüzyılların ötesine geçmiştir. Terpanndros şiiri çalgıyla birleştirmişse, koroya Alkman sokmuştur.

Anadolu coğrafyasında gezinen bir Antikçağ Antolojisi, bildiğim kadarıyla, şiirlerin doğduğu toprakta, Anadolu'da yayımlanıyor ilk kez.

Alova
Şubat 2003

2. Basıma Not

Bu basımla ilgili birkaç değişiklik söz konusu. Herodas'ın "Kadın Kadına" mimosunu tümüyle aldım. Hipponaks'ın fragmanlarını gözden geçirdim ve *Loeb* edisyonuna göre birkaç değişiklik yaptım. "Anonim" bölümüne yeni dizeler ekledim. Sappho ve Alkaios'tan başka şiirler koydum.

Alova

RHODOS'LU ŐAIRLER

Apollonios (Argonautika'dan)

MEDIA

Sonra yaydı gece karanlığı yeryüzüne,
bakıyordu denizde gemiciler teknelerinden
Büyük Ayı'ya, Orion yıldızlarına. Gezginin de
bekçinin de uyku akıyordu gözünden,
gamlı bir uyku kaplamıştı çocukları ölmüş anayı,
duyulmaz olmuştu artık havlamalar kentte,
kesilmişti şamataları erkeklerin; basıyordu
sessizlik bağına, giderek kararan kasveti.
Gelmiyordu bir türlü tatlı uykusu Medeia'nın
Aesonoglu'na duyduğu aşktan, nice kaygı yüzünden
girmiyordu uyku gözüne. Korkuyordu çünkü
yabani gücünden boğaların, korkunç bir biçimde
öldürmelerinden İason'u Ares'in topraklarında.
Öyle acıyordu ki ona, yaşlar boşanıyordu gözlerinden,
yiyip bitiriyordu Medeia'yı yüreğinde yer eden acı,
yakarak geçiyordu derisinden, yumuşacık kaslarından,
en keskin dalışını yaptığı ense kökünden
ta diplere dek, yorulmak bilmez Aşk tanrıları
saplar saplamaz oklarını yüreğine. Ve göğsünde
küt küt atıyordu yüreği, bir kazana ya da bir bakraca
yeni dökülmüş sudan duvara yansıyan ışığın
titreyişleri gibi; hızla çalkalanırken su,
ışık nasıl bir sıçrayıp bir çarparsa sağa sola
kızın yüreği de öyle oynayıp duruyordu.
Düşündü bir an, versin İason'a bütün büyüleri,
tılsım yapsın diye boğalara; sonra vazgeçti birden,
en iyisi, kendi ölsündü; yeniden düşündü,
ne ölecek, ne büyüleri verecekti; katlanacaktı
yazgisına, taş basıp bağına. Sonra oturdu;

bir gidip bir geliyordu aklında düşünceler
kuşklar içinde. Ve dedi:

“Zavallı ben! Kötülüklerden kötülük beğen!
Şaşkına döndüm, derman yok gayrı benim derdime,
yakıp duruyor içimi acı dur durak bilmeden,
ölseydim keşke hızlı mızraklarından Artemis’in
gözlerim takılmadan ona, getirmeden Khalkiope’nin
oğulları Akha teknesini buraya. Bir tanrı, bir öfke
getirdi onları buraya acılar çekelim,
gözyaşı dökelim diye. Yazgısı ölmekse ovada
varsın ölsün savaşta. Hangi büyüleri hazırlarım
şimdi ben, ana-babamın arkasından? Ne derim onlara?
Nasıl bir tuzak, nasıl zekice bir tertip kursam
bana yardım edecek? Görürsem onu tek başına
yoldaşlarından uzakta, bir selam yollasam mı?
Ne şans bendeki! Ölse bile, tek umut yok
beni acılardan kurtaracak; zavallı bir kadın
olarak yaşayacağım o öldükten sonra.
Elveda utanç! Elveda iyi adım benim! Varsın
korusun güçlerim onu, gitsin gönlünün çektiği yere,
gitsin hiç incinmeden. Bana gelince, yarışmadan
galip çıktığı gün ölüp gideyim; ya ilmeği geçirip
boynuma sarayda, ya da içerek ölümcül ilaçlardan.
Yine de alay edecekler benimle öldüğüm zaman;
bütün uzak kentlerde çınlayacak alınyazım,
ve savurup adım dudaklarından Kolkhis’li kadınlar
hakaretler yağdıracaklar, eğlenecekler benimle:
‘Hani o kız, bir yabancı için onca kaygılanan,
öldürmüş kendini; yurdunu, ana babasını rezil eden
o kız, yenilmiş çılgın bir tutkuya.’ Hangi ayıp
benim olmayacak ki? Vah, şu çılgın tutkum!
Ayrılmak olacak benim için en hayırlısı
bu yaşamdan gizemli bir ölümlü bu gece, kendi

odamda,

öyle ürkülecek, korkulacak şeyler yapmadan,
uzakta her türlü kara çalmadan, yüzkarasından.”
Böyle dedi ve gidip bir kutu getirdi
içi bir sürü ilaçla dolu, kimisi yaşam veren,
kimisi ölümcül; sonra ağladı koyup kutuyu dizine,
ıslattı göğsünü dinmeyen gözyaşları;
seller gibi ağladı acı acı kendi yazgısına.
Gevşetti yavaştan tokasını kutunun; geçti içinden
mutsuz kızın ölümcül ilacı içmek. Ama birden,
durdurdu onu duyduğu müthiş korku Hades’ten.
Ve sessizlikte öylece kalakaldı uzun süre
geçti gözünün önünden bütün o güzelim şeyler
yaşam boyu üstünde titreyip durduğu; bir bir
düşündü bütün hazlarını yaşamın; mutlu olan
arkadaşlarını düşündü bir genç kıza yaraşırcasına.
Güneş her zamankinden güzel doğuyordu,
yanıp tutuşurken yüreği bütün bunlar için.
Alıp dizinden kutuyu koydu bir kenara,
yardımıyla Hera’nın değişmişti şimdi düşüncesi,
bir gidip bir gelmiyordu artık düşünceler aklında.
Diliyordu şimdi bir an önce ağarsın diye tanyeri,
vermek için İason’a tılsım yapacak büyüleri,
yüz yüze gelsin diye onunla. Sık sık açıyordu
sürgüsünü kapının görmek için ağaran günü.
Birden sevinç kapladı her yanını, ilk ışıklarını
saçtığı zaman güneş, birer birer uyanırken
uykularından insanlar.

Geliyor Göklerden Eros okuyucuyu, şiir denem mucizenin derin köklerine doğru bir yolculuğa çıkarıyor. Karadeniz kıyılarından Ege'ye, Mıdilli'den Çukurova'ya, Akdeniz kıyılarından Kıbrıs'a uzanan bir coğrafyada şiir yazmış nice ozanın dizelerinde, Anadolu Antikçağı'nda boy atmış büyük bir şiir geleneğiyle yüz yüzeyiz. Kos'lu, Miletos'lu, Samos'lu, Ephesos'lu, Smyrna'lı, Lesbos'lu ozanlar... Homeros'lar, Sappho'lar, Anakreon'lar, Alkman'lar ve daha nice hemşerimiz... Yolculuğa kuşbakışı baktığımızda değişik yüzyıllardan, farklı uygarlıklardan geçerken şiirlerarası bir bütünlükle karşılaşılıyor. Değişik gelenekler, yaşam tarzları, siyasal yapılar barındıran farklı toplumlarda dilden dile yayılan bu dizeler Anadolu toprakları ve kıyılarında ortak bir duyarlık yaratıyor.

#dünyaklasikleri #şiir #anadolu #kökler #yolculuk #antikçağ #coğrafya

Kapak fotoğrafı: Nereid'ler Anıtı'na ait bir heykel

